

ŽIVOT POČINJE U PETAK

ŽIVOT POČINJE U PETAK

Joana Prvulesku

S rumunskog preveo
Đura Miočinović

Naslov originala
Ioana Pârvulescu:
VIAȚA ÎNCEPE VINERI

Copyright © 2009 by HUMANITAS FICTION
Copyright © 2014. za srpsko izdanje, Heliks

Izdavač
Heliks

Za izdavača
Brankica Stojanović

Urednik
Bojan Stojanović

Lektor
Vesna Đukić

Štampa
Newpress, Smederevo

Tiraž
1000 primeraka

Prvo izdanje

Knjiga je složena
tipografskim pismom
Janson Text

ISBN: 978-86-86059-66-6

Smederevo, 2015.

www.heliks.rs

Co-funded by the
Creative Europe Programme
of the European Union

The European Commission support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents which reflects the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

*Za Bogdana,
u kom god svetu da se nalazi*

ŽIVOT POČINJE U PETAK

Predgovor

Nekoliko godina pre 1900. dani su bili komotni. Ljudi su vibrirali poput telegrafskih žica, bili su optimisti i verovali su, kao nikada pre i nikada kasnije, u moć nauke, u napredak i u *budućnost*. Nova godina postala je, tako, najvažniji trenutak: većito ponavljani početak budućnosti.

Zbog tekstone sveta bila je dopuštena ma kakva ludačka pomisao a ludačke ideje su, često, postajale stvarnost.

Rumunija beše u Evropi, a njena prestonica beše postala kosmopolitski grad koji je činio velike napore da se organizuje i civilizuje. U Bukureštu, kako govore svi dokumenti iz tog vremena, nisi mogao *nikada* da se dosađuješ, ni danju ni noću.

Osetljive prirode bojale su se neznanih opasnosti. Jedan čovek se štapom branio od električne svetlosti. Jedna žena je tvrdoglavo odbila da je njen sin fotografiše, iako je dopustila da joj se naslika portret. Neuroze su se preobražavale u poeziju, bol i opijum išli su ruku podruku. Tuberkuloza, sifilis, prljavština ubijali su ili ostavljali rane na telu i na duši. Zlo nije iščezlo iz sveta, a ignorisati ga nije bila baš najbolja metoda pripreme za budućnost. Osim toga, bilo je ljudi koji su se protiv njega borili.

Dnevne novine behu otkrile svoju moć i, već tada, moglo se umreti za napisanu reč. I već ih je napisana reč odavala.

Novac je bio problem, ali ne i cilj, i bilo je dosta ljudi spremnih da žrtvuju sav svoj novac za ljubav lepe ideje. Deca su odmalena imitirala velike ljude, veliki ljudi su se ponekad ponašali kao deca, a radoznalost pred životom beše radost koja nije iščezavala ni u jednom životnom dobu.

Pre 1900. ljudi su verovali kako sam gospod Bog želi da čovek bude besmrtan, u najkonkretnijem smislu reči. Ništa nije delovalo nemoguće, a nije ni bilo. Sve utopije bile su dopuštene. A *igranje s vremenom* bila je uvek najlepša među njima. Pored svega, ljudi su u velikoj meri i u svakom pogledu ličili na one koji su živeli pre njih i na one koji će živeti posle.

Nekoliko godina pre 1900. dani su bili komotni, a ljudi su maštali o našem svetu.

Maštali su o nama.

*Jer to što želiš jesu i ovaj i onaj
i neki drugi život – sve ih želiš.*
(Migel de Unamuno, jul, 1906)

PETAK, 19. DECEMBAR

Dan pun događaja

1

Volim da čitam u kočijama. Mama me grdi, a tata, koji ni u porodici ne zaboravlja da je on gospodin doktor Leon Margulis, specijalista opšte prakse s ordinacijom u Ulici Sv. Jonika br. 8, iza Narodnog pozorišta, kaže da kvarim oči i da ću roditi slabovidu decu. Ali ja sam tvrdoglava i ipak nosim knjigu sa sobom. Reklo bi se da je u njihovo doba bilo mnogo više vremena za čitanje i mnoge druge stvari ali mi, mlađi, moramo dobro da rasporedimo svoje vreme. Jedva sam čekala da vidim kako je i šta radi Beki iz *Vanity Fair*-a. Premda, strogo uzev, mislim da više ličim na glupu Ameliju, te da ću čitavog života voleti ko zna kog i kakvog ugarsuza. Danas nisam imala sreće sa čitanjem. Prvo, zato što su mi se smrzavale ruke. Drugo, otkako smo se ukrkali u kočije, mama i tata su, onako kao što naša kuvarica secka peršun, na sitno, sitno seckali nekog neznanca kog je Petre izvadio iz snega, jutros, blizu šume Baneasa, u polju kod jezerâ. Bio je odveden u pritvor u policijsku prefekturu. Mama, koja je u toku s apsolutno svime, kaže da je begunac iz ludnice, da je sigurno pošasavio od silnog učenja. I preteći pogleda u mene: „Tako ćeš i ti da nadrljaš ako budeš po ceo dan čitala!“ Zatim pogleda u tatu: „Vreme je da Julija

porazmisli o pristojnom muškarcu za kog bi se udala!“ Tata je, na molbu Kostakea, našeg prijatelja iz policije, pregledao stranca i kaže da nije skitnica, premda je obučen u nezamislivo čudnu odeću. Možda je klovn u cirkusu. Inače čist, bez ikakve „fiziološke“ mane osim činjenice da povremeno zaista nepovezano govori. Ali, ako je ludak, onda je to jedan obrazovan ludak, sudeći po načinu izražavanja. A kad ga je tata pitao da nema možda tuberkulozu, čovek ga je pogledao s podsmehom, kao da je sišao s uma, i odgovorio mu uvredljivo: „Ti si običan petparački glumac!“ Tata mu ozbiljno, kao i u bilo kojoj drugoj situaciji, odgovori: „Gospodine, molim vas, nisam glumac nego lekar!“ Dodao je da mu pluća zvuče pomalo zakrečeno, da je veoma bleđ, ali da mu nije našao nikakvu ozbiljnu bolest. Tada se muškarac smirio i rekao mu da želi da puši, a tata, koji se protivi tome običaju, ipak mu je doneo finog duvana i papirić s Kostakeovog stola, ali dodaje da ga je pritvorenik samo divljački pogledao te mu prosto okrenuo leđa. Taj čovek nije lepo vaspitan! Radi istrage su zadržali njegov kofer, nekakvu srebrnastu kutiju nalik na sef, koja ukazuje na to da bi on mogao biti i falsifikator novca, ali su ga pustili nakon svega jednog sata pritvora i kratkog isleđivanja koje je sproveo gos'n Kostake. Čim se video na slobodi, smesta je šmugnuo. Ali diskretno ga prati najbolji kočijaš u policiji.

– Koliko godina ima? – postavila je mama svoje omiljeno pitanje.

– Izjavio je da ima 43, što znači da ima četiri godine manje od mene, ali rekao bih da laže, ne bih mu dao više od 30–35. Kaže da je novinar i da je rođen ovde. Dan Kretzu. Začudilo me je to što ne nosi ni brkove ni bradu, a to vidaš samo kod glumaca koji igraju ženske uloge. Hm!

I tata pomilova slabašni snop svoje brade žučkaste kao kukuruzna svila, svoju životnu muku.

– Više ćemo doznati sutra za večerom, pozvali smo gos'n Kostakea.

Tata je primetio da sam se zarumenela i smesta mi stavio ruku na čelo da vidi imam li temperaturu. Iako ga je mama još neko vreme propitivala, meni se behu ugrejale ruke pa sam radije skinula rukavicu i vratila se Beki. Kod nje mi se sviđa to što, isto kao ja, zna i francuski i engleski. Ono što mi se ne sviđa to je da, isto kao ja, ima *green eyes*. Volela bih da imam kestenjaste oči kao Žak i plavu kosu kao Beki, ali vidi se da pre 21 godinu takvog modela nije bilo u proizvodnji pa se zadovoljavam i crnom kosom. Zašto li od roditelja koji oboje imaju kestenjaste oči jedno dete ispadne isto kao oni, a drugo sa zelenim ili plavim očima? Do Nove godine hoću da završim knjigu, pa ću se truditi da ređe vodim dnevnik. Do tada još ima dvanaest dana i nekoliko sati.

2

Bukureštanci su imali lep dan. Padao je sneg, do kraja godine bilo je još dvanaest dana, a do kraja dana dvanaest sati. Belina, koja se prostirala s jednog kraja grada na drugi, od palate Kotroćeni do mahale Obor i od groblja Šerban Voda do kružnih tokova Šosea, pa još dalje u sva četiri smeru, topila se na podnevnom suncu. Ledenice su izgledale kao podmazane uljem i počinjale, tu i tamo, da kaplju na glave prolaznika. Ulice su bile dosta živahne, kakve su uvek u danima pred Božić. S pogledom uvis, kako ga ledenice ne bi pokvasile, Niku se obre prostru u snegu i ljutit isto kao kad se probudi s licem na čaršavu.

– Što će reći, *ti* si opet pao! reče dečak glasno, otrešajući svoj crveni kurirski kačket. – *Toliko puta* sam ti govorio da paziš kuda hodaš – mrmljao je za sebe svojim tankim glasićem, ali tonom loše raspoloženog starca. Od prošle godine, od kako je pošao u školu, ovaj učiteljski ton mu se zalepio za jezik i više ga se nije mogao otresti. Običaj da govori sam sa sobom imao je otkad zna za sebe zato što, na svoju veliku žalost, nije imao braće kao druga deca. Zadovoljio bi se i sestrom, samo kad bi je imao. Otrese sneg s jakne, pogleda s čuđenjem prema poledici na koju se okliznuo i stiže trupkajući do časovnika s vojnikom, smeštenog na vratima dnevnog lista *L'Indépendance Roumaine**. Tačno u 12 sat je počinjao da svira. Niku se trudio da uhvati korak s vojnikom. Nije bilo lako, jer se orijentisao samo prema sunčevoj svetlosti i senci. Ovaj put dečakova pažnja usmerila se prema nečem drugom. Dole, baš ispred njega, beše jedna izvrsna ledenica, oko dva lakta dužine, kao stvorena za mačevanje. Smesta je uze, pomazi njenu lagano talasastu površinu ne mareći za hladnoću leda, privuče je obema rukama na kuk, potom je uzdiže i načini, režeći, potez mačevaoca prema nevidljivom neprijatelju. Na nesreću, ledenica, verovatno više navikla na mir na ivici krova na kom je rasla, pogodi loše: jednu osobu u vojnoj uniformi i sa štapom srebrne drške, gospodina srednjeg rasta koji je upravo izlazio na vrata zgrade sa časovnikom. Beše to desna ruka prefekta policije, šef javne bezbednosti Kostake Boeresku koji je uvek bio u žurbi: brzom brzinom sekao je vazduh svojim kratkim nogama. U ovom periodu dolazio je po dva-tri puta dnevno u redakciju francuskog lista. To je počelo otkad je u dvoboju „onaj glavonja

* fr. Rumunska nezavisnost. – *Prim. prev.*

Filipesku“, direktor *Epobe*, ubio gospodina Lahovarija, direktora ovog lista. Gospodinu policajcu nije bilo stalo toliko do samog dvoboja koliko su ga nervirali istraga koja je tapkala u mestu i glasovi štampe koji su ga proganjali sve upornije. Došao je do toga da više ne podnosi novinare: dokle god bi bio uspešan u svom poslu nisu ga ni primećivali, a čim neki problem ne bi dovoljno brzo rešio, obrušavali bi se na njega i ocrnjivali ga koristeći upravo njegove reči, ali iseckane i izvrnute naopako. Uvek kad bi mu se ukazala prilika, a u društvu bili prisutni samo muškarci, olakšavao bi sebi dušu nazivajući štampu našminkanom kurvom. Inače, živeo je sam, iako mu je u hotelu Kameni Krst nuđen smeštaj po sniženoj ceni, kako se samo dâ poželeti. Upoznao je to mesto i kao policajac i kao muškarac. Pre nego li je dohvatio za uvo to vragolasto dete, ono samoubilački zaždi kroz kočije i sanke prema Sarindaru, gde ga je ispovalo najpre nekoliko kočijaša koji su se uspinjali u nizu prema Kapši, a potom oni sa suprotne strane, na putu prema Dumbovici, koji su jedan za drugim potezali amove da se ne bi međusobno sudarili. Osvrnu se. Tog trenutka policajac ga počasti preteći podignutim štapom, a potom ga ostavi s milim bogom krenuvši prema zgradi prefekture udaljenoj nekoliko minuta.

– Mogao si da nadrljaš. Gos'n Kostake te neće zaboraviti, on ništa ne zaboravlja i lukav je ko zmija. *Ti, ti* danas samo praviš gluposti – obraćalo se dete velikom žbunu prekrivenom snegom, izraslom nakrivo u senci pored zida. Nekoliko vrabaca skakutalo je s grane na granu neočekivanim potezima, poput metaka, zastajalo malo dodirujući stomakom punački nanos snega koji se sitno rasipao, da bi potom prelazili na više grančice žbuna, kao u kući na sprat. Niku se zapitao zašto li se toliko kreću kad ne deluju kao da nešto

traže niti da idu za nekim ciljem kao, na primer, on. Imao je precizan cilj koji se i nazirao ispred njega: ulaz u redakciju *Univerzuma*, najčitanijeg bukureštanskog lista. Molim lepo, oni iz *Istine* kažu drugačije, ali oni možda sve kažu drugačije. On na brzaka otrese žbun od svih vrabaca na njemu i pruži korak.

Uđe na leva vrata, a portir mu stegnu šaku kao odraslom čoveku. Čika Čerćel mu reče kako mora još da sačeka, paketi još nisu doneseni iz kancelarije za distribuciju. Niku se pope na svoje uobičajeno mesto. Bio je vrlo zadovoljan. Razgovori sa čika Čerćelom za njega su uvek bili poučni, jer portir je svakodnevno čitao novine te ga je obaveštavao o svim novostima. Niku ga upita je li odlučio koje će brojeve upisati u tiket za veliku novogodišnju lutriju, gde je glavni zgoditak bio 10.000 leja. Trebalo je da odabere šest brojeva, a dečko ga beše zamolio da i on u njegovu sreću uloži i svoju, bez pretenzije na dobit (mada bi mu nešto novca jako dobro došlo), tek da mu malo pomogne. Niku je znao da, što se njega tiče, bira 9 i 8, odnosno godinu koja dolazi, a da ostatak bira portir, samo što se on jednog dana smisli, a drugog predomisli. Čika Čerćel mu i ovaj put odgovori kako nije šala, te da mora još da razmisli. Iz današnjih novina imao je za Nikua jednu vest još jaču od onih o Džeku Trboseku, koje su dotad bile kraljice vesti. Portir uze *Univerzum*, odmaknu ga podalje od očiju i pročita, sričući:

– Raz-no. Vest iz časopisa Bor-del-... Bor-der-and... Border-land. Planeta Mars i Mar-sov-ci. Je l' slušaš? – I nastavi, proturajući svoje komentare, što je uvek radio – Znajte da Mar-sov-ci ne jedu životinjsko meso ali ma-mu-te koriste kao životinje za prevoz. Njihovi konji su veliki kao naši poniji. – Kao naši po-ni-ji? Kakvi poniji? – Njihovi volovi su

manji – to jest, mi imamo veće volove – i imaju samo jedan rog. Mar-sov-ci imaju veoma pro-do-ran pogled. Hodaju po vodi sa istom lakoćom kao po suvom. Naučili su da lete, ali samo na male udaljenosti. Na Marsu su svi ratovi o-kon-čani. Vlada je te-o-krat-ska. Imaju dva-na-est država. Nemaju svo-ji-nu.

– E, onda ne idem na Mars. Ovde imam moju zemlju, moju svojinu, moju kuću s mojim vrtom, mojom ženom, mojim golubovima i mojim šljivama – zatvori portir raspravu i novine, skroz načisto s Marsovcima.

Niku se nije slagao. On je bio liberalniji. Dobro je razumeo da Marsovcu lete, idu po vodi i putuju na mamutima koje je video nacrtane u *Ilustrovanom Univerzumu*. Zato, u tom pogledu, kao i u mnogo drugih, nije mogao biti istog mišljenja sa čika Čerćelom, iako mu je njegovo pljosnato lice s baburastim nosom ispod kog je rastao snop brkova ulivalo poštovanje. Niku pomirljivo reče:

– Ja, ako se može, idem! Idem da vidim pa se, ako ne bude dobro, odmah vraćam.

– Dobro, a sad trči da razneseš ove novine! – i portir ih, verovatno ljut što mu se protivureći, naglo istrže iz ruku Pepina Mirtoa, koji je tu zaposlen kao prevodilac i korektor, odskora odgovoran i za slanje novina nekolicini važnih klijenata ako bi u novinama bilo važnijih vesti: gospodinu gradonačelniku Robeskuu, gospodinu direktoru Narodnog pozorišta Petreu Gradişteanuu, Palati, prefektu policije Katonu Leki, direktorima drugih novina, čak i onima s kojima su bili u ratu. Niku je raznosio novine za *Univerzum*, za pet leja mesečno koje bi dobijao svakog prvog, plus bakšiš pored stalne plate kurira. Imao je da nosi i pakete sa svakojakim stvarčicama koje su se prodavale upravo ovde, a stajale

nagomilane u neredu dole u administraciji i gore, u direktorovoj kancelariji. Inače, gospodina direktora se lakše moglo naći kod kuće ili u klubu nego u redakciji. Nikuov posao je trajao najviše dva sata dnevno, odmah posle škole. Kad je bilo veće gužve, a on mogao proći neprimećen, krišom se vozio na zadnjem delu poneke zaprege ili se kešao na tramvaj sa konjskom vučom. Ali ta sreća je bila vrlo retka.

– Šta ima, dečko? – upita Pepin Mirto svojim zvonkim, operskim glasom, a Niku skide kačket u znak pozdrava. Spremao se da mu ispriča o svojim planovima za Mars, ali čovek mu naprosto okrete leđa, doviknuvši u odlasku jedno: „A sad idi!“ koje odjeknu do dvorišta. Zašto te neki ljudi nešto pitaju, ako već ne očekuju odgovor? Tačno je da su se ovde, u *Univerzumu*, viđali samo ljudi dvaput užurbaniji od svih drugih Nikuovih poznanika. Svi odreda kao Marsovci, ali bez njihovih dobrih osobina! Kad je krenuo da izađe sa svojim paketom uvezanim konopcem, zamalo da se sudari s mladićem koji se poput guštera provukao kroz vrata i upitao čika Čercela gde može da dô oglas. Bio je uznemiren, udarao pesnicama u rukavicama jednom o drugu, trzao glavom.

– Do-bar da-an, gos-po-di-či-ću – pozdravi ga portir sričući kao da i dalje čita.

– Dobar dan, gospodičiću – ponovi za njim i Niku, ali ne skide kačket.

Međutim, mladić, suviše uzbuđen da bi se pozdravljao, vrati se na pitanje:

- Gde se daju ogłosi? Izgubljen je novčanik a vlasnik...
- S novcem? – začuše se istovremeno dečko i portir.
- Ne, ne s novcem...
- Nakit? – upita Niku dok je portir izgovarao:
- Dokumenti?

– Ne, s jednim... s jednom... s nečim drugim. A moj vlasnik, njegov vlasnik, hoću reći, nudi dobru nagradu. Živimo nedaleko od Crkve Ikone, u Ulici lipa, znate one nove kuće na kojima se radilo celog leta.

I opet lupi pesnicom o pesnicu.

– Druga vrata desno, piše na njima *Oglasi*. Izvolite...

Dok je nervozni mladić s pokretima guštera odlazio u pratnji portira, Niku pođe prema svojoj prvoj adresi, u sedište konkurencije u Sarindarskoj ulici, pregledajući pred sobom sneg za svaki slučaj. Imao je cilj koji ga je naveo da zaboravi na jednoličnost dnevnih zadataka i na kapljice sa streha. Tražio je novčanik u kom se nalazi prsten s dijamantom ili, možda, igla za kravatu s rubinom kakvu je imao Žakov tata, doktor Margulis. Ali ako je čovek-gušter rekao istinu, što uopšte nije sigurno, tamo nije bilo nakita. Iznenada mu dođe bolja ideja: tiket za lutriju, upravo onaj dobitni.

– E, to je to! – kaza Niku, dosta ponosan na sebe. Tada je sneg kom se isprva radovao počinjao da ga nervira, sreća pa je prestao da se topi. Njegova baka je, kao svaka žena, verovala u svece i beše mu objasnila da postoji svetac za svaku nevolju. A on se nadao da to važi i za izgubljene predmete. Naročito za one koje su drugi izgubili.

– Pa, nadajmo se da ćeš i *ti*, da ćeš *ti* dobiti tu *dobru nagradu*.

*

Pošto se ratosiljao i poslednje isporuke, otrča kući da zameni radni kačket kapom za slobodno vreme: da je ostao s kačketom, ljudi bi ga zaustavljali na ulici i slali ga tamo-amo. Odnekud iz pravca starog komšijskog oraha jedan gavran kiselo zagrakta nekoliko puta. Budući da nije bilo nikoga

kod kuće – ko zna kud se njegova mama skita – mogao je da se uputi prema Ulici lipa, mestu odakle bi, bez sumnje, morala da počne *potraga*. Bilo je teže nego da tražiš iglu u plastu sena, ali ionako nije imao ništa bolje da radi: počeo je božićni raspust. Inače je škola bila zatvorena već oko mesec dana, zbog tifoidne groznice, tako da mu je baš dobro došlo to slobodno vreme. Tek osmog decembra ponovo je počinjala nastava. Niku je imao poverenja u svoju sreću i pored toga – ili, bolje rečeno – upravo zbog toga što ga je gospod Bog već kaznio majkom slabe pameti i time što nema brata ili makar sestru, pa mu je za to ostao dužan za čitav život. Načini iz opreza znak krsta na grudima, kao uvek kada bi mu se učinilo da previše familijarno govori o Gospodu nebeskom, ali tako mali krst kao da se samo počeošao.

Ovaj dečak dobro je poznao ulice Bukurešta i mnogi Bukureštanci dobro su znali Nikua. S nekima se čak sprijateljio, recimo s onima iz Izvorske ulice, s porodicom Margulis. I slugama se poprilično uvukao pod kožu. Bio je kurir na kog si se mogao osloniti, vrlo koristan kad je isporuka hitna ili kad se mora obaviti diskretno. Ozbiljna firma, govorio je njegov gazda: prisvajao je zasluge petorice momaka, a njihove greške su pripadale svakom posebno. Podiže oči i vide kako od Centralne ženske škole stižu policijske kočije, boje višanja iz flaše iz koje bi njegova mama potezala po gutljaj. Ponovo se zagleda u sneg koji je, nakon što se u podne otopio, počinjao da hvata pokoricu nalik na kajmak u šerpi s provrelim mlekom. I kako to da peckanja od mleka i od leda, kad ih dodirneš, toliko liče, a koža ti se isto zacrveni? Niku je išao što je mogao krupnijim koracima, pogleda uprtog u zemlju. Upravo tada očima naleti na najneobičniji par obuće koji mu beše dato da vidi u tih osam dugih (i teških) godina otkako

je došao na svet. Nisu ličile ni na kaljače, ni na čizmice, čak ni na najnovije modele iz *Univerzuma*, nisu to bile ni oficirske čizme, ni opanci, ni čizme na šnir, ni cipele. Bila su to još neviđena čuda, da ne znaš ni kako da ih nazoveš.

*

– Bila su to još neviđena čuda, da ne znam ni kako da ih nazovem – pripovedao je Niku te večeri u Izvorskoj ulici.

Bio je skršen od umora jer je pešačio čitavog dana kroz sneg, kočijaš ga nije pustio da se popne u tramvaj sa konjskom vučom a da ne plati kartu, a on nije hteo da rasipa svoju imovinu iz džepa – deset parica, skupljenih samo od bakšiša. No prepričavanje sudara s nogama stranca razgaljivalo ga je. Osećao je da je i on odjednom postao važan čovek na svetu. Ne viđaju se baš svakog dana lepe stvari na ulicama Bukurešta.

– Kako to – radovao se Žak, za koga su kurirove priče, najčešće ulepšane i preterane, bile kao voda za piće. Nikuov dolazak ga je izvukao iz kreveta. Kako to misliš čuda, ne razumem, objasni mi!

I Žak se uvali u duboku fotelju u kojoj je potpuno nestajao.

– Da vidiš – odgovori Niku, ugnežđen u susednu fotelju, izvijajući glavu preko kadifenog naslona za ruke. – Da vidiš i da ne poveruješ, bile su šarene. Šarene!!!

– Šarrene? – čudio se Žak, koji je kotrljao r kao Francuzi. – Ali takvo nešto ne postoji. Ja nisam video drugu obuću osim crne ili smeđe, ili bele – leti.

– I nisu imale ni dugmad, ni pertle, ni kopče, kao da su bile zalepljene za nogu. Kad pogledam nagore, vidim ružne, crne pantalone, bez falti, a onda običan, otrcan kaput koji se

nije slagao sa ostatkom. I... ah, da, da, da vidiš i da ne poveruješ: bio je gologlav!

– Nije te bilo strah? Ja bih se dao u beg, to jest... – reče domaćin i malo pocrvene.

Niku požuri da nastavi, kao da ništa ne primećuje.

– Pa ne, jer njegovo lice je bilo dosta lepo, kao... tvoja sestra tamo – pokazala Niku iznad sofe, gde je stajao mali pastelni portret. – Ne znam kako, ali osvojio me je. Neću ga zaboraviti do kraja života. Bio on anđeo, bio kakav đavo, da znaš da se meni mnogo svideo. Takvog bi *ti* voleo brata da imaš, kao što je on! – Premda je poznavao njegov način govora kada se uzbudi – Niku se gotovo uvek obraćao samom Nikuu kada je govorio *ti* ili *ti, ti*, dok se drugima obraćao sa *ti* ili *vi* – Žak pomisli da bi moglo biti reči i o njemu, budući da je i sam želeo brata. – Pitao me je...

Upravo tada kroz poluotvorena vrata uđe ono „dosta lepo lice“ s portreta iznad sofe, ali rumenije od onog u ramu, gospođica Julija Margulis, obučena u haljinu od zelenog somota, noseći dva tanjira, dva srebrna nožića i dve jabuke crveni delišes. Doktor je zahtevao od dece da pojedu makar jednu voćku svakog dana, a za zimu je policu u podrumu punio jabukama, razmaknutim za jedan prst kako se na zdrave jabuke ne bi prenosila trulež s onih oštećenih.

– Čekaj, hoću i ja da čujem! Šta te je stranac pitao?

– I ti ga poznaješ? – čudio se Niku.

Obrve su mu bile nalik na liniju krova – uzdizale su se, lomile i spuštale – ne baš lepo oblikovane kao kod brata i sestre Margulis, i stoga je stalno izgledao začuđeno ili namršteno.

– Rekao mi je... hmmm... rekao mi je: stani malo, dečko, molim te. Hladno mi je i strah me je da idem kući. – Zašto?

– upitam. – Mislim da neko tamo stanuje – kaže on. – Hteo bih negde da spavam. Imaš li kakvu ideju? – Tako je kazao, vrlo dobro se sećam, „imaš li kakvu ideju“?

– Trebalo je da ga pozoveš kod nas!

– Ne, ne, ne, kako tako? Ni kod sebe nisam mogao, jer nisam znao da li će mi se majka vratiti kući. Kada se ona naljuti onda plaši ljude, iako nikome ne čini nikakvog zla. Kako sam stajao baš pored Crkve Ikone, kazao sam mu isto što bi mu rekla moja baka: uđi, pokloni se čudotvornoj ikoni Bogorodice, onoj srebrnoj, i dogodiće ti se čudo. – *Već mi se dogodilo* – odvrati on, kao da se šali. I umesto da se pokloni, upita me da li imam cigarete. – Još uvek ne pušim, odgovorih mu. A on će na to: Nemoj ni da počineš!

Niku se podiže iz mekanih dubina fotelje, zavuče ruku u džep od pantalona i izvadi jedan predmet.

– I, *tebi* je dao ovo. Evo!

Bila je to igračka koja gotovo da je stajala u dlan, krava bela kao sneg, mekana, s ružičastim očima i crnom pegom preko oka, kao kod gusarâ. Noge su joj bile savijene pod trbuhom, kao četiri mirne ruke u krilu. Žak dohvati stvarčicu s beskrajnom pažnjom, kao da bi se mogla razbiti, pogleda je s krajnjom ozbiljnošću i svečano je predade svojoj sestri.

– Smem li da je pomeram? – upita Julija. I, ne sačekavši odgovor, podiže joj jednu nogu. Kad ju je pustila, noga se brzo vrati na svoje mesto i prilepi se za preostale tri, kao pečat. Mlada devojka ponovi manevar, ali sve četiri noge su se vraćale na mesto.

– O, Gospode, kao da je žiiva! – divio se Žak, kolačevići oči.

– Živa, živa, ali bez vimena, pogledao sam – promrlja životinjin vlasnik. – Koji to glupan napravi kravu bez vimena?

Noge valjda imaju nekakvu oprugu ili već nešto. Vidao sam takve stvari među božićnim igračkama, u novinama. Pokazaću ti, imam taj broj kod kuće, tražio sam ga od čika Čercela a on je bio raspoložen i dao mi ga je. – I Niku pruži ruku, uze svoju kravicu i hitro je zavuče duboko u džep.

– Strranac ti je delovao čitav?

– Žak pita je li bio pri čistoj svesti...

– O, da. – Tu spusti ton. – Od kad je moja mama, od kad je drži *ono*, na kilometar prepoznajem... takve. Gospo'n doktor kaže da nije pravo da ih nazivamo ludacima, oni su samo bolesni. Što će reći, taj gospodin je bio pri zdravoj pameti, kao ti i ja. Stajao sam dok nije ušao u crkvu. Kad pogledah iza sebe, lagano, korak po korak, približavale su se policijske kočije, poznajem ih po boji: trula višnja. Zaustavile su se nešto dalje, naspram zvonika, i na njih su počeli da laju neki džukci. Žace su mu za petama, ne znam da li je primetio... *Ti, ti* baš i ne mirišeš žace. Hteo sam da se vratim da mu kažem, ali nisam više mogao da čekam, žurio sam, pošto sam imao... neka posla.

– Ja vas ostavljam. Čeka me kuvarica da se posavetujemo o sutrašnjoj večeri, jer nam u goste dolazi gospodin Kostake – reče Julija, značajno gledajući Nikua.

Ovaj joj, da bi je uspokojio, uzvрати vedrim pogledom i osmehom savršene nevinosti. Devojka brzo izađe, ali ne pre nego što je s dva-tri vešta poteza žaračem rasporedila drva koja su gorela u kaminu. Niku čestita sebi što nije odložio posetu Žaku, uprkos iskušenju da to učini, znajući da kod njega uvek ima otvorena vrata. I odluči da sutra uveče ne prolazi Izvorskom ulicom, kako se ne bi susreo s policajcem, bilo je suviše rano za to nakon neprijatne... borbene nezgode. Nije još ni reči rekao o događaju s mačem od leda ni

o novčaniku, bile su to tajne. Žaku nije mogao sve da ispriča, iako ga je smatrao najboljim prijateljem, jer je ovaj imao određena stroga životna pravila koja je nametao gospodin doktor, dok je Niku odrastao bez oca i s bakom umesto mame, pa je mogao sebi dopuštati izvesne slobode. Beše stigao da istraži samo beznačajnu deonicu Ulice lipa, baš pored novih kuća, a potom je pao mrak. Ponavljao je u sebi da će on i jedino on biti pronalazač i da će dobra nagrada koju je uvereno nudio onaj gušter od mladića krunisati njegove napore.

3

Četiri od deset prozora *Univerzuma* bilo je još uvek osvetljeno. Novinari nisu imali fiksno radno vreme, dolazili su po volji, već prema tome koliko su tog dana imali posla, ali su odlazili tek pošto završe svoj posao. Na spratu, u krajnjoj sobi sleva kad se gleda s ulice prema baroknoj fasadi ili zdesna, kad se penješ stepenicama i gledaš pravo prema Sarindaru, nalazila se kancelarija Pavela, brata Pepina Mirtoa, i Neku-laja Prokopjua, najvernijeg urednika ovih novina: bio je ovde već 13 godina, to jest od početka samih početaka. Kod njega su ljudi dolazili kao kod kakvog direktora. Novine su za to vreme postale važne i prve su imale jutarnje izdanje, tako da su sada imale najviše čitalaca. Na početku su se objavljivale samo reklame, od kojih je napravljen kapital, a sada se štampalo od svega pomalo. Uredništvo se baš i nije mešalo u politiku, najčešće su prenosili čistu vest. Pokušali su da naprave dva izdanja – *Jutarnji kurir* i *Vječernji kurir* – ali to nije potrajalo zbog problema s raznošenjem: i jedno i drugo izdanje je stizalo čitaocima odjednom, a novosti su se ponavljale.

Prokopju i Pavel Mirto su održavali vezu sa štamparijom koja se nalazila u istoj zgradi i pružala se kao ogroman vagon prema dnu dvorišta u koji je dalje prelazila odgovornost za novine, pa su štampari odlazili poslednji. Neko jednom kucnu na vrata i na to obojica odjednom digoše glave s papira. Uđe Maruan, fotograf. Bio je to događaj, budući da se u *Univerzumu* nisu često vidale fotografije. Ilustracije jesu izlazile svakog dana, ali nacrtane.

– Šta ste nam doneli? – upita direktno Prokopju i ustade da se rukuje s fotografom.

– Još ništa, ali fotografisao sam nekoliko uličnih scena kakve još niste videli, časti mi. Danas sam satima stajao na snegu, s postavljenim aparatom, čekajući nešto posebno. A juče sam izašao na prozor iznad ulaza u Narodno pozorište, mislim da je bar 15 metara iznad zemlje, s aparatom uza se, da napravim panoramu. Dobro što mi se nije zavrtilo u glavi, nije šteta za mene nego za aparat, jer to je najskuplji model. Donosim vam ploče, ako vas interesuju, dao bih vam ih za novogodišnji broj, ali za šest leja po komadu, umesto za četiri, pošto je ovo kvalitetna roba – odluči se Maruan da pokuša.

Imao je reputaciju lihvara.

– Samo da mi ih ne razbijete, kao prošli put – dodade on s i te kako opravdanom ljutnjom, a na to se ova dvojica zagledaše u stranu, jedan u zidni kalendar s kanadskom klizačicom, a drugi u papire na stolu.

Bila je to užasna uspomena. Maruan im beše doneo jedan kliše na staklu, sliku sa suđenja doktoru Bastakiju, apsolutni unikat, a štamparu je ispao na zemlju i staklo je puklo na dva dela. Onda su morali da dovedu od kuće jednog od tri crtača, stručnjaka za portrete – inače Maruanovog rivala – da ga izvuku s večerinke sa zvanicama i dovedu u redakciju.

Crtač spoji dva dela stakla i rekonstruisa sliku: sudnica, gospođica Elena Goržan u prvom planu, pod šeširićem s perom koje joj je kao kresta stajalo na vrhu glave, s nosom koji je iz žurbe ispao dugačak i povijen prema bradi; do nje čuvar sa zanosnim brkovima. Ljubavnika ove žene, doktora Bastakija – oca dece – i jednog od advokata odbrane, gospodina Horiju Rosetija, nije imao vremena da skicira, mada se jesu nazirali, a gospođicu Goržan crtao je i ranije, njeno lice miro nosice već se pojavljivalo u listu. Maruan se zbog toga naljutio i otišao, zalupivši vrata za sobom vrlo energično. Vrlo, vrlo energično. Tako sad ova dvojica urednika više nisu znali kako da ga umilostive.

Maruan sede preko puta Pavela, na tapaciranu stolicu, namenjenu odabranim posetiocima. Pavel izvadi svoje okrugle naočari, od kojih su mu se oči zamarale, pruži mu cigarilo pa i sam uze jedan. Gospodin Prokopju diskretno odškrinu prozor kroz koji navali hladan vazduh.

– Šta ćemo čitati u sutrašnjim novinama? – upita Maruan, sa istinskim interesovanjem za sve što se ticalo budućnosti.

Beše postao fotograf iz želje da makar jednom nogom bude u novim vremenima.

Za razliku od svog brata Pepina, koji je govorio glasno i melodično – taj manir je cenio direktor, sinjor Luidi, Italijan koji je čeznuo za lepim glasovima iz svoje zemlje – Pavel Mirto pušio je mnogo i govorio vrlo tiho, da si morao da načuljš uši kako bi ga razumeo.

– Šta ćemo čitati? – šapnu on. – Obične stvari, mali požar na Putu pobeđe, u kući nekog Ćuflea...

– Kako?

– Ćuflea. Ću-fle-a. Brzo su ga ugasili vatrogasci iz postaje u Ulici Kometa. Onda izgubljeni novčanik, čija sadržina deluje

vrlo, vrlo vredna, budući da je obećana nagrada trostruko veća od uobičajene – nemam pojma šta bi to moglo biti, ostalo je u neobičnoj tajnosti – potom dva prevaranta koji su obmanjivali naivčine onako kako je to radio i čuveni Andronik, odnosno uzmu im sve pare da bi ih umnožili u nekakvoj „mašineriji“ ... hm, šta još ima... turski brod potonuo u Crnom moru. I, ah da, to je najvažnije, čini se da se u Senatu najzad predlaže zakon protiv dvoboja.

– Čuo sam da je princeza poslala depešu Lahovarijevoj majci, da izjavi saučešće...

– Ne – ispravi ga glavni urednik Prokopju – majka pokojnoga, gospođa Olimpija Lahovari, nalazi se u Nici i na početku joj nije saopštena vest, tamo je otišao njen drugi sin da je o događaju taktično obavesti jer ova boluje od srca. Njeno Visočanstvo princeza Marija smesta je poslala poruku gospođi Lahovari, udovici, da tako kažem...

Novinar uzdahnu: bio je isuviše iskusan u novinarskom poslu da bi ga išta moglo impresionirati. Njemu lično je Đorđe Lahovari, jedan od najboljih bukureštanskih novinara, bio kao sabrat i nedavno se behu videli. A prestonicu je potresla novinarova pogibija. To se desilo posle kampanje koju je list *L'Indépendance Roumaine* vodio protiv aktuelnog Ustava i nakon što su zbog toga Lahovarija, direktora lista, napali sa svih strana. To te tera da se zamisliš... Sreća pa se *Univerzum* ne bavi politikom.

– A, ima još nešto – jedva se začu Pavel Mirto, prošavši rukom kroz svoju bogatu kosu – kuriozitet, neki čovek koji kaže da ima 43 godine, a deluje mnogo mlađe, nema ni bradu ni brkove, pronađen skoro mrtav u polju, spasao ga Petre, kočijaš Ingerove porodice.

– Kog Ingera, poslastičara iz Karolove ulice?

– Upravo tog – i Pavel proguta nasuvo, a zatim pruži ruku prema šoljici kafe. – Ne zna se šta muti taj stranac, policija je vrlo zaintrigirana. Ima sa sobom nekakav kofer-sef ili tako nešto i niko ne može ništa da kaže o njemu.

Maruan beše tvrd na ušima i nije razumeo baš najbolje, ali shvati da je reč o nekoj beznačajnosti, kao što bi bila žena s bradom ili neka druga cirkuska atrakcija.

Pređoše na drugu temu, na modu, na Rentgenov zrak i na to kako je izvesni hirurg iz Austrije video kamen u mokraćnoj bešici i u jetri nekog čoveka, te kako je taj operisao bolesnike. Da vidiš čoveka iznutra, pa tako nešto zaslužuje prvu stranicu. Gospodin Prokopju beše napisao članak o Rentgenovom otkriću i dao mu naslov *Čudotvorni zrak*. Rado-vaio se što je mogao da im priča o svojoj omiljenoj temi, o nauci. Jednog novembarskog dana, pre tačno dve godine, oprezni istraživač je u svojoj dosta mračnoj laboratoriji zapazio zelenkastu svetlost koja je delovala kao da dopire iz kartona premazanog barijumom. Čudio se on koliko se čudio, tek ugasi katodnu cev i smesta nestade i svetlosti iz kartona. Upali cev i stavi ruku, verovatno slučajno, između parčeta kartona i katodne cevi, a tad se pojaviše na kartonu delikatne i lično njegove kosti. Njegova ruka fotografisana iznutra! Kakvo je uzbuđenje doživeo u duši, to se ne može zamisliti! Otud je gospodin Rentgen prvi smrtnik u svemiru koji je video sebe iznutra, a da se nije ni ogrebao. Na to kolega Pavel, više umetničkog nego naučnog senzibiliteta, reče da je, svršen čin, za njega hipnotizam od sada dokazan fenomen, te da se verovatno takođe prenosi nekim nevidljivim zrakom. Maruan je prepričao kako mu je sam direktor, sinjor Luiđi Kacavilan, pre neki dan u klubu ispričao da je u Rimu izvesna uvažena gospođa sedela u salonu i

odjednom jasno videla svog supruga, koji beše bio u Milanu, kako se pojavljuje na vratima, doziva je po imenu i potom nestaje poput pare rasute vetrom. Gospođa se onesvestila, a tek kasnije joj stiže depeša iz koje se videlo da je upravo u istom trenutku njen muž iznenada umro u Milanu. Pavel je šapatom izneo priču koja je bila u modi, naročito među slugama, o kućnoj pomoćnici koja je svom gazdi ispričala kako je sanjala da je neki ranjeni Turčin zakopao zlato u korenu piskavca u njegovom dvorištu, a čovek je počeo da kopa i, uistinu, zlatni novac bio je tamo. Devojku je gazda otpremio kući s debelim mirazom, nikad više nije morala da radi, a on se obogatilo i sagradio sebi u mahali kuću poput palate. Još je bio jedan slučaj halucinacije u Prokopjuovoj porodici: njegova sestra je u uzrastu od trinaest godina usnila da će se udati za mlinara, dok će joj dobru drugaricu progutati vode mlina, i sad je bila gospođa Mlinar, a drugarica joj se jeste udavila, mada u nekom jezeru. Što je još čudnije, gospodin Mlinar je inženjer. Nekulaj Prokopju uzdahnu sa zavišću, jer zanimanje njegovog zeta beše njegov životni san.

– Biće – reče mu tiho kolega Pavel – da sve stvari koje su bile i sve koje će biti jesu i ovde, u sadašnjosti.

Kod ove rečenice koju je čuo tek napola, „sve stvari koje će biti“, fotograf se pozdravi. Tek što je otišao, kad se, na iznenađenje dvojice urednika, ponovo začu kucanje na vrata, samouvereno i učtivo, ali ne kao što kuca momak iz štamparije. Uđe šef javne bezbednosti, gospodin Kostake Boeresku. Nije voleo da se rukuje ni da se upušta u razgovore, ali ako to učini onda je imao neki cilj, premda ne baš uvek jasan. Ovaj put ih je zapovedničkim tonom zamolio da momentalno preuzmu kratak oglas za jutarnje novine koji će izaći

uz apsolutnu diskreciju po njegovu personu. Pavel Mirto ustade da odnese papirić u štampariju.

–A, da ne zaboravim, ovde je dva-devet-sedam? – upita on Prokopjua, na odlasku.

–Telefon? 297, da, ali uveče nema ko da odgovori, nije vam rekla gospođica telefonistkinja?

Prođe još čitav sat i tek onda stigoše šljafne za poslednji pregled pre štampanja celog tiraža. G. Prokopju je čitao naslove u verzalu, početak vesti i najvažnije oglase. *PROJEKAT PROTIV DVOBOŽA. U Crnom moru POTONUO OSMANSKI BROD TALI. Događaji iz prestonice. Prevara à la Andronik... Sudske vesti. Bračno stanje. Duboko potresena nesrećom... Nj. v. princeza Marija. Izjave o venčanjima. IZ ITALIJE. IZ LONDONA. Iz Buzaua. Pozorišta. Večeras, u Narodnom pozorištu... Opera. Gđica Olimpija Markulesku i G. ... u Rigoletu. Oglas. „Izgubljen novčanik od jelenske kože u području Lipa-Klemence. Obratiti se...“. „Izgubilo se belo mače. Zadnja leva noga amputirana...“ „Pritvorenik, pronađen juče u nesvesti i skoro smrznut u blizini imanja Baneasa (kod jezerâ), izjavio da se zove Dan I. Kretzu, da je novinar i da nije prestupnik...“ Oči Nekulaja Prokopjua otkriše Kostakeov oglas, neprikladno stešnjen između reklama Poslastičarnice kod Ingera i Razboja za tkanje Rumunija. Primeti da nedostaju navodnici kod Rumunija te liznu mastiljavu olovku i upisa ih, kako ne bi ispalo da je to neko razbojništvo u koje se upliće naša draga otadžbina, premda ne bi škodilo, s vremena na vreme. Zbog te olovke jezik glavnog urednika stalno je bio ljubičast. Pažljivo pročita oglas policije: „Mladić koji deluje kao da je iz dobre porodice, od oko 22 godine, pronađen je ustreljen i nalazi se, u teškom stanju, u klinici doktora Rozenberga. Svako ko ima bilo kakav podatak o njegovoj personi*

ili je upoznat s okolnostima ranjavanja neka se obrati Policijskoj prefekturi, na Putu pobjede 25.“

Sve će ove vesti proći, natenane i u celosti, između Bukureštanaca pretplaćenih na *Univerzum*, sutradan, u subotu 20. decembra 1897. (1. januara 1898). Između njih i doktora Margulisa, pre nego što će ovaj otići u svoju ordinaciju u Ulici Svetog Jonike iza Narodnog pozorišta. I čika Čerćela, koji će ih preneti Nikuu, cenzurisane i komentarisane. I Kostakea, uz drugu kafu koju uvek pije na poslu i njegovog šefa, policijskog prefekta Katona Leke, koji će još biti kod kuće, za stolom, dok mu njegova punačka supruga ugađa. I Julije Margulis, koja će tražiti nekoliko ideja za jeftine božićne poklone. I Luidija Kacavilana, direktora lista, koji je, zajedno sa diplomatama iz Italijanskog legata, već proslavio Novu godinu. Poslednji osvetljeni prozor *Univerzuma* na spratu, skroz levo ako gledaš s ulice, u ponoć se utopio u mrak. Gospodin Prokopju pođe kući pešice. Bilo mu je loše, možda i stoga što je razgovarao o toliko... neobičnih stvari. Zato ubrza korak i kad začu prigušeni zvuk iza sebe, gotovo da potrča. Oseti ruku na ramenu i kriknu.

4

Možda je sve što je bilo i sve što će biti upravo ovde, u sadašnjosti. A možda je sve što je bilo zapravo ono što će tek biti. Pre nego što mi postavite neko pitanje, pokušajte da se naviknete na moj glas, glas čoveka odvojenog od sveta koji je stigao da upozna dosta dobro i palog u nepoznat i nerazumljiv svet. Možda živimo, a da to ne znamo, upravo u ovom beskrajnom trenutku, u više svetova odjednom. Možda

glas koji vam se obraća sada i koji se koprcra među ovdašnjim glasovima kao riba u ribarevoj mreži, usamljeniji nego glas čoveka zatočenog u stranoj zemlji, govori upravo sada s bićima koja su za vas nevidljiva. Ili sam se ja, izvor glasa, već ugasio, poput sunca koje je upravo zašlo, ali me vi i dalje čujete, tamo u vašem svetu sa suncem u zenitu, tamo u vašoj toploj sobi ili napolju u kakvom zelenom ili belom parku, na nekoj klupi. Ili se možda, upravo onda kada ne možete da me čujete, kada spavate bez snova ili kad urlate jedni na druge kao sumanuti ili kad se na smrt dosađujete čekajući samo da prođe vreme, upravo tada ovde događaju suštinske stvari. Ili možda nikada neću dopreti do vas, a ni to me više ne rastužuje. Ali evo mene kako najzad uzdižem svoj glas prema nebu i molim se za vas koji ste daleko, molim se ovde, pred ovom srebrnom ikonom u čijem okovu se, bespomoćna, vidi mala ženska glava i još manja dečja, molim se da budete zdravi, dobri i da ne budete nagrađeni kaznom kao ja. Molim se da ostarite lepo i mirno kao ruže. Molim se da razumete ljudski glas ako ga čujete. Molim Te, molim Tebe, Nemilosrdni, poštedi nas, poštedi mene, učini da se izbacim iz ribarske mreže u koju sam upao, da nađem jedno pocepano okce i da izađem na otvoreno. Molim Te, Milostivi, smiluj se. Jednom ću, siguran sam, dospeti do vas i vi ćete me ponovo čuti. Ne znam zašto se nalazim ovde, u crkvi, pred ikonom. Zašto sam zatvoren ovde, u zaleđenom srebru sveta koji za sebe nisam želeo, isto kao i vi koji ste, ma šta rekli, od rođenja zatvoreni, kao u tamnici, kao u mreži za leptire ili kavezu za ptice, u svetu koji niste za sebe želeli, koji ne poznajete i kojim nemate načina da ovladate. Zalud se koprcate. Zatvorenici smo i osuđenici, svaki u svom svetu i u svojoj samoći. Zbog čega me ne vidite? Okovan sam u zaleđenom srebru

ikone jednog sveta koji možda više ne postoji. Pokušavam da vas vidim odande, iz okvira mog današnjeg dana i, ako na trenutak začujete kao što čute duboke izvorske vode, možda ćete čuti šta sâm sebi govorim, jer govorim za sebe i samo sa sobom. Siguran sam: ja koji činim i ja koji sebi sudim. Ja sam onaj ko govori i ja onaj ko čuti i sluša.

Uvek je drugačije nego što mislimo, dragi Dane. Pao si iz života u život. Kad sam otvorio oči, video sam mnogo plavog neba i mnogo drveća odenutog u slanu. Stotine čioda koje su letele pri svakom dašku vetra.

Vazduh me je stezao. Ležao sam na leđima. Pogled sam utopio u nebo s oduševljenjem jednog građanina. Odjednom začuh zvuk nalik na vodu koja teče iz česme. Dolazio je iz neposredne blizine, zdesna. Okrenuo sam glavu ne podižući je i došlo mi je da ne poverujem. Nije bilo mesta nikakvoj sumnji: pored mene je konj pustio užasno snažan mlaz urina nalik stubu. Oko stuba se podizala para. Izgledalo je kao da se nikad neće zaustaviti, a dole, u snegu, pravilo se okruglo udubljenje. Konj beše upregnut u sanke natovarene velikim komadima leda i nekolikim balvanima.

Sve je bilo mirno, čak nepomično, okolo belina, sunce, tišina kakvu još nikad nisam čuo, budući da se i tišine čuju. Životinja je zagnjurila njušku u zobnicu i počela da žvaće. Rep joj je bio upleten u ogromnu sjajnu pletenicu.

– Ustaj, momak, uhvatiće te noć u snegu. Ko li te je ovde ostavio da umreš, kad nema ljudskih stoba, kol’ko bogled seže?

Bio je to crnomanjast čovek džinovskih šaka, u kojima je držao sekiricu. Uplašio sam se. Kofar je bio na nekoliko metara i hteo sam da ustanem da ga uzmem. Zateturao sam se, noge mi behu utrnule.

– Ne možeš da se držiš na nogama? Mora da imaš sjajne brijatelje, kad su te ostavili da se smrzneš ovde, tako bijanog, obučenog kao strašilo i gologlavog.

Kad ništa ne razumeš, preostaje ti jedino da čutiš. On je govorio, ali kao da su mu sve vreme usta bila puna. Čovek baci sekiricu u sanke, pored pijuka i lopate, odveza konju zobnicu i pruži mi crvenu i grubu ruku. Nedostajala mu je polovina kažiprsta i patrljak se završavao čvorom, nalik na džak uvezan na vrhu.

– Benji se, vodim te natrag u grad da me častiš s dva leja i čašom vina. Ponećemo ti i kutiju... Evo, brebaci ovaj kožuh breko sebe. Možeš li da se držiš? Nasekao sam drva, uzeo sam i leda, usbut, s jezera, al' moram da naoštrim bijuk. Sav sam se breznojio.

Dok je govorio izlazila mu je para iz usta. Dohvatio je uzde, a konj je živahno pokrenuo stražnjicu. Sanke su se okrenule i kliznule natrag po sopstvenim tragovima, kao po nekakvim šinama. Šuma je ostala iza nas, a beskrajna belina suncem obasjanog polja otvorila se pred nama. Sve je svetlucalo od kapljica, kao more. Nisam, dakle, ni sada uspeo da odem iz zemlje. Šta se događa? Kuda je sve nestalo? Odakle se sve pojavilo?

Za razliku od mene koji nisam imao ni tračak odgovora, čovek sa uzdama sâm je nalazio odgovore na sva pitanja, sve je znao. Krupan čovek s dugačkim brkovima koji su se pre-livali u velike kovrdžave zulufe, ovlaš osedele, ulivao mi je i poverenje i strah. Ali strah je bio manje agresivan nego zna-tiželja. Napredovali smo klizeći lagano.

– Koliko je sati?

Eto i mog glasa, po prvi put. Promuklog kod *koliko* i dubo-kog kod *sati*.

– O'kud znam? Rano je! Ustao sam dok je još bila noć. A ti nemaš sat? Izgubio si ga na kartama, kao i kabut i šubaru, a? Eno, uzmi kabut odande, tedoh da ga dam za bomen mom ocu, umro je prošlog meseca. Ima koštanu dugmad.

Pružio mi je skoro punu flašu i opet sam video njegov presečeni i nespretno ušiveni kažiprst:

– Cugni malo, da se oboraviš! Ako si gladan, naći ćeš hleba u torbi.

Otpio sam, bila je to rakija. Ali nisam mogao da jedem, užasavajuć nemir stezao mi je grlo. Prošli smo pored vrana koje su se dobro isticale na belini druma. Nisu poletele, gledale su svoja posla grakćući i crtajući kandžama po snegu.

– Ja sam Betre... – reče čovek, čija majka beše iz Rusije.

– Petre?

– Da, Betre, Betre – vikao je on kao da sam gluv.

Očekivao je od mene isto. Kad mu je dosadilo moje ćutanje, prešao je na direktno isleđivanje.

– A ti, čiji si? Odakle si?

– Bukureštanac. Krecu.

– Da nisi rođak abotekara Kretzua, onog s riđim brkovima? A ko je tebi obrijao brkove?

Više nisam odgovarao. Ništa se ni sa čim nije poklapalo. Petre mi je povremeno još dobacivao poneki pogled, ali sve više krišom. Video sam da jako napreže misli. Iznenada on povuče uzde, ja poletih napred kao odgurnut, a on skoči dole brzinom koja je svedočila o dugotrajnoj vežbi. Naišli smo na nekoliko raštrkanih stabala na koja se uhvatio sneg. A na zemlji – telo opruženo na leđima. Nisam ga ni primetio.

– Vid' sad ovo! – povika Petre i priđe konturi u snegu. Ma šta je s vama, dobri ljudi?

Sišao sam i ja, oprezno. Bolelo me je celo telo. Na zemlji

je ležao muškarac mladog lica, plave kose, negovane brade i s ranom ispod ramena. Oči su mi se zalepile za njegovu odeću: imao je na sebi elegantno odelo čije komade ne bih znao tačno ni da imenujem, a koje je izgledalo novo-novcijato, i visoke, crne, dobro uglancane čizme. Pokraj njega je još stajao šešir koji je skliznuo u stranu i ništa više. Video sam da diše. Bez sumnje, bio je živ.

– Đavo me boterao danas od kuće, što dalje od ženinog zakeranja, i baš na đavola sam se namerio, Bože mi obrosti – reče Petre. – Šta sad da radimo? – Naglo se okrenuo ka meni i pogledao me zamišljeno.

– A da ga nisi... ti?

I presavi kažiprst kao da poteže okidač.

– Ja? Bože sačuvaj! Ja ne znam ni da držim oružje u ruci.

– Ma, nije nego! Ovo je, bre, načisto... ‘de ti je buška?

– O čemu ti to? Nemam pušku – rekoh i osetih se kao loš glumac u dobrom komadu.

– Ma šta lubetaš? – zaurla Petre. – Kad li te tresnem, nećeš znati šta te snašlo! Gde si ostavio bušku, ubico?

I skoči na mene stisnutih pesnica.

– U životu nisam držao pušku u ruci, razumi već jednom, čoveče. Nikad u životu nisam video... ovog momka. Trebalo bi hitno da se odveze u bolnicu. Mislim da je u nesvesti. Ja ne znam ni gde sam to dospeo, *ne prepoznajem ništa*. Mislim da sam se i ja onesvestio. Možda sam pao, možda me nešto udarilo, ne razumem ništa, ništa, ništa!

Nažalost, glas mi je drhtao. Petre me je drugačije gledao:

– Ti baš nisi bri čistoj svesti! Bao si s Meseca. Izašao si iz ludare, je l’ da? Biše u novinama da vam daju da gutate živu, ba vam otbadnu brada i brkovi. Sve vas je sbobalo da se

bijete, k'o Lahovari i Filibesku, da se ubijate u dvobojima, što mačevima, što bištoljima! Neka ide sve dođavola ako znam šta je s ovim svetom!

Lupkao je neko vreme petom bakandže po snegu, ne ispuštajući me iz vida:

– Vodim te u boliciju, ba nek rade šta znaju. Iako sam video da krajem nedelje tamo nema breviše ćurana, naći će se neki da i tebe uhabsi.

Potom je s dosta teškoće pridigao telo mladića i pokušao da ga prebaci u saonice. Neko vreme se mučio, pa dreknu na mene ispuštajući pramičak pare na usta, kao da puši:

– Zar ne vidiš da ne mogu? Ajde, bomagaj!

Uhvatio sam plavušana ispod ramena, po Petreovom uputstvu. Bio je težak. Petre me je gledao s prezirom. Spustili smo ga preko drva, na cebe. Petre ga je malo namestio, kao nekakvu robu, stavio mu šešir na glavu, pročeprkao mu po unutrašnjem džepu odela, odatle izvadio novčanik od antiropa i smesta ga sakrio u džep.

Odjednom shvatih šta mi je to smetalo kad je Petre kazao da me vodi u policiju.

– Kako to da tamo nema ljudi *krajem nedelje*, pa koji je danas dan, zar nije ponedeljak? Danas je bio ponedeljak!

Petre više nije nalazio za shodno da mi odgovara. Delovao je vedrije. Konj je kasao, ali nisu mesta kroz koja smo prolazili bila kriva što mi je dolazilo da stvarno poludim. Drveće se, belo, nadnosilo nad glavom, onda otvoren put, sunce, opet šumarci i poneka ptica koja bezbrižno leprša. Uskoro smo naišli na veliki put na kom su se videli izmešani tragovi.

– Betak je – blagoizvoleo je da mi kaže, oraspoložen.

Budan još pre zore, nakon loše prospavane noći i skrhan osećanjima, mislim da sam zaspao.

– Još malo i stigili smo!

Otvorio sam oči i pogled mi je zaplenila najuzbudljivija scena koju sam ikad video. Sunce je bilo gore. Svetlost je napadala ulicu punu živosti: kočije u koje su bila upregnuta dva istimarena konja, jedna volovska zaprega zgnječena pod džinovskim buretom, kočije, uzbuđeni kočijaši, kuće s po jednim ili dva sprata u čijim su se prozorima ogledali zraci sunca, prodavnice s firmama oslikanim u veselim bojama. Ljudi kao da su svi bili obučeni isto, uklapali su se međusobno. Gospođe sa šeširima pokrivenim ešarpama dobro vezanim ispod brade, neprirodno tankih strukova i u teškim haljinama do zemlje, muškarci s tvrdim šeširima i štapovima, dva oficira u odeći sa širitima kako salutiraju nekome u kočijama, uzbuđeno kretanje na sve strane i veseli žamor, konjski topot prigušen u snegu, povici kočijaša, praporci. Sneg na putu bio je isprljan, kao posut pepelom, i ugažen kopitama, ali trotoari su se beleli. Osetio sam se odmorno i radosno.

Kao da sam dospeo u svet kakvog mladog i prisutnog gospoda Boga, nakon što sam godinama živeo u sve više ruini-
ranom svetu koji je izgubio Boga ili kog je Bog izgubio. Kao da sam video nebo, nakon što godinama nisam ni znao da postoji. Kao da sam ponovo živeo, kao da sam preživeo smrt. Kao da sam bio zaštićen. Dobro osećanje, osećanje ljubavi prema svemu što sam video steglo me je za grlo. Srce mi je preskakalo i zbolelo me je tako jako da sam se lako navikao na misao o kraju. Nešto se dogodilo bez mog znanja. Nisam razumevao šta, ali potekle su mi suze.

Da nisam možda sanjao? Ali, ako onda kada sanjaš ne znaš nužno da je to san, kada si budan to tačno znaš. Nije bilo potrebno da se uštinem da bih se uverio kako je sve što vidim stvarno. Postoji nezamenljiva punoća stvarnosti. Kada ujutru

ideš na posao, ne mora ti niko kazati da ne spavaš, a ni da si živ.

Bio sam u živom i budnom svetu. Delovao mi je poznato. Znao sam da znam, ali nisam znao otkuda. Znao sam i nisam baš znao. Pitao sam se odakle sam ušao. Nisam se pitao kako. Razmišljaću o tome onda kada budem u stanju, za sada *ne mogu*. Kao nikad do tada, želeo sam da posmatram, da mi se oči raduju spektaklu svakodnevnog života. Petre mi nešto kaza. Nisam čuo jer su mi oči, koje su fiksirale detalje poput ogromne lupe, zauzele mesto svih organa čula.

Iznenada, jedna slika mi je zviznula u mrežnjaču poput čekića: zgrada koju sam odnekud poznao, bukureštansko Narodno pozorište na Putu pobeđe. Na trgu pred zgradom stajale su poredane male kočije s krovom, a dobro ušuškani kočijaši čekali su i razgovarali među sobom. Drveće puno snega označavalo je polukrug trga. Dakle, nalazio sam se na Putu pobeđe. Bejah se na neki način vratio kući, a kuća mojih roditelja trebalo bi da je bila na nekoliko koraka odatle.

– Gospode Bože, gde si me doveo? – zaječao sam, pre nego li progovorio.

– U boliciju, kao što ti već rekoh!– istog trenutka dođe odgovor s vozačevog sedišta. – Da l' će oni da te vrate u ludnicu, ne znam ja to, ali makar će se neko bobrinuti za tebe. Nisam mogao da te ostavim da zijaš i ti tamo u snegu kao ovaj ubucani.

Petruov oštar, ali ne i neprijateljski glas, ponovo me vratio u stvarnost. U novu stvarnost. Ponovo sam se utopio u haotični grad. S leve strane, na bočnom, mračnom zidu izvrsne kuće, pod konturama čudnovato iskovanog krova, s nekoliko dimnjaka iz kojih je izlazio dim, video sam reklamu napisanu velikim slovima, L'INDÉPENDANCE ROUMAINE.

Slova U i M, koja su se nalazila tačno ispod dimnjaka, nosila su crne tragove. Potom su iz blizine zazvonila zvona. Onda sam začuo, poput eha, sat sa zvoncima, jedan od onih koji su, obično, bili na zabavu strancima u ovom gradu.

– Još nisu izabrali drugog direktora za *Endebandans*, namesto gos'n Lahovarija – oglasi se Petre koji je bio pričljiv – čitao sam juče u *Univerzum*'. Ko god da dođe, neće da bromeni ništa od bolitike ovog lista. Bravo govoreći, i oni, kao i svi drugi, kažu da im je bolitika strana!

Ulica se kretala zajedno s našim sankama, čudnovato brzo. Došli smo do raskrsnice koju kao da prvi put u životu vidim, s teškoćom smo je prošli, jer su bulevarom prolazile sanke i kočije koje nisu bile raspložene da čekaju, a potom smo skrenuli desno i odmah se zaustavili. Prekrila nas je senka jednog zida. Setio sam se onesvećenog mladića i zapitao se da nije u međuvremenu umro. Pogledao sam, učinilo mi se da stenje. Imao je nešto neizrecivo dečje na licu a njegova plava, dosta duga kosa, malo mu je prekrivala lice. Jedna nametljiva, žuta jednospratnica pojavila se pred nama a iznad ulaza, ispod zastave, nalazio se pričvršćen časovnik koji je pokazivao pola tri. Ispod časovnika, u kamenu, lepo su se mogle pročitati velike reči: PREFEKTURA PRESTONICKE POLICIJE.

5

Žena je završavala molitvu za petak, najdužu od svih molitvi u danima sedmice. Epiharija beše uzorna parohijanka, iako je imala tek 25 godina. Dolazila je svakoga dana pred oltar, sveštenik ju je hvalio i pominjao kao primer lenjima

ili neredovnicima. U tajnosti je želela da postane kaluderica. Molitvu je znala gotovo napamet, mrmljala ju je tihim glasom i još je samo ponekad pogledala u knjižicu, tek onako, da bude sigurna. *I, kad je već ovako, umnoži mi, Gospode, moje napore, iskušnja i bolove* – govoraše žena, ali istovremeno je mislila da to nikako ne bi htela – *ali mi zajedno umnoži i uvećaj strpljenje, snagu, zahvalnost i blagoslovenost* – to da, kako ne – *u svim nevoljama koje bi mogle da me snađu...* Otvoriše se vrata i uđe nepoznat muškarac. Epiharija obori oči u knjižicu: *...u svim nevoljama koje bi mogle da me snađu.* Muškarac se kretao gledajući oko sebe u svece na zidovima. Zaista su oslikani s neprocenjivim nadahnućem, reče sebi mlada žena. *Jer znam da sam nemoćan, odnosno nemoćna, da me nećeš očvrsnuti; plašljiv, da me nećeš obrabriti; slep, to jest slepa, da me ne...* Eto, videla ga je i, umesto da se moli, ona se prepustila lukavstvima ovoga sveta i počela da ga gleda kako već prilazi oltaru. A i ne krsti se! *Loš, jer me nećeš preobratiti u dobrog, to jest nećeš me preobratiti u dobru, izgubljen, to jest izgubljena, da me nećeš potražiti.* Izgubljeno je delovao i ovaj čovek, lep u licu kao kakav anđeo i obučen kao... prosjak pred crkvenim vratima. Gde li je ostavio kapu, jer u ruci je ne drži, a ni na čiviluku iznad stolica nije okačena. *... S bogatom i božanskom Tvojom snagom i darom Svetog krsta tvojega, kom se klanjam i koji veličam, sada, zauvek i vo vjeki vjekov, amin.* Malo je pogrešila, ali više se nije mogla udubiti u molitvu. Kradomice je i krajičkom oka posmatrala stranca koji je stajao pored svete ikone Bogorodice, donesene ovde još u doba Brankoveanua, da bude blagoslov za sve koji pređu prag svetilišta. Ljudi dolaze da joj se mole, koji od nevolje, koji za zdravlje, koji za blagostanje ili za decu i kleče na kolenima, oborenih pogleda, tek bojažljivo primaknu usne njenom srebrnom skutu, ali gle, muškarac

stoji pravo i gleda se s njom oči u oči, i to ne na tren-dva, nego već minutima. Kako da pogledaš Bogorodicu pravo u oči? Šta li ovaj misli? Ne, nije pristojno da sudi čoveku pred oltarom, možda je to neko sudbinom skršen, neko progonjen, možda je skitnica, samo gospod Bog, Jedini, sudi svakom od nas posebno i svima odjednom, gde god bili. Ipak, neki ljudi, kao što je ovaj muškarac, čine da osetiš svojevršno stezanje u duši. *Gospode, Isuse Hriste, Božji Sine, pomiluj nas grešnike, robove tvoje* – i Epiharija se prekrsti, velikim i teškim pokretom, koji završi na levom ramenu – *amin*. Kad je njena misao došla do *grešnika*, kao na poziv, čovek pođe prema njoj. Uplašena, skloni pogled i sakri ga postrance, u skutima Svetog Đorđa koji je već stolecima istim kopljem ubijao istu aždaju.

– Dobro veče... ovaj, gospođo.

– Pomaže Bog!

Epiharija je imala okruglo lice, kao dečje, nežnu belu kožu na obrazima i isto tako okruglu rupicu, poput dugmeta, na bradi. Od kose joj se videla samo jedna vitica, a platnena marama prelazila joj je preko ušiju, prolazila ispod brade, stežući je, i vezivala se na nevidljivom mestu, na potiljku. Njen izraz lica bio je ozbiljan. Muškarac je delovao umorno. Imao je, slava Gospodu, glas bez primisli, tužan glas, pa se žena ponovo u duši oseti komotno.

– Gde može zanoćiti čovek bez novca i prtljaga? Možda ovde?

– To samo ako želite da provedete noć s nekom sveticom – odvratila Epiharija ne misleći pritom ništa loše, a potom se brzo prekrsti zbog vulgarne pomisli i zatraži glasno oprostaj od Gospoda što je brzopleta i nepromišljena.

Stranac se sada, gle, osmehivao. Već je bio drugi čovek!

– Ne, ali hteo bih da nađem neko mesto. Ja... nisam dobro. Bolestan sam.

Kad se osmehivao, bio je mlad kao anđelče. Bez osmeha bio je mnogo stariji. Rekao bi čovek da mu je glas krvario. Delovao je baš kao nevoljnik, kako je dobro pomislila, i dobro je što ga nije osudila.

– Da vas pošaljem kod našeg oca đakona? Stanuje na dve kuće odavde, eno tamo, iza onih kočija smeđe boje, ili pre boje višnje, vidite ih, zar ne? Ali ima mnogo dece, nevoljnik je i on. Ako ga ne nađete, vratite se kod mene – zovem se Epiharija – pa ćemo nešto smisliti.

Stranac ode. Ne prođe ni pet minuta, a on se vrati s gestom nemoći. Niko nije odgovorio na kucanje na vrata. Žena je imala još jedno rešenje, jer je uvek unapred mislila na zlo, iako je verovala u konačno dobro.

– Imamo ključ od kuće u kojoj leti stanuju zografi iz Crkve Gnezdo sa Rodom. Počelo se u junu s obnavljanjem kruga svetaca ispod krova, ali u novembru se prekinulo. Mogu da tražim ključ od oca, kod njega je pošto su dolazili neki i kod nas, za krov nad glavom i radili kad tu kad tamo...

– To bi bilo sjajno!

– Jedino što, vidite, ima jedan problem...

Sada je muškarac ponovo delovao stariji i opet mu se ureza bora između obrva.

– To je letnja kuća i nema ni peći ni drva, ni pokrivača. Ali znajte da je čovek sposoban za velike podvige. Simeon Stolpnik je mnogo dugo živeo na stubu. A jednog dana je pozvao kod sebe i Svetog Teodosija. Dakle kod sebe *na stub!* Mogu vam doneti jedno ćebe od sveštenika...

I ode, punačka i puna dobrote. Možda je prošlo i sat vremena dok se nije vratila. Muškarca nađe kako sedi na stolici,

zatvorenih očiju. Beše donela jedan mali ključ i objasnila, veoma brižna zbog strančevog neznanja, kuda da ide i šta da uradi kako se ne bi noću smrzao. Pruži mu u ruke otrcano ćebe i daje mu, uvijeno u kuhinjsku krpu, veliko parče hleba koje mu posla sveštenik. I kandilo da ga koristi umesto lampe. Ne beše mu rekla da ju je sveštenik blagim glasom upozorio da ne dopušta da je zavode svakojaki gradski besprizornici, to se stranca nije ticalo. Muškarac zahvali i osmehnu se zubima belim kao svež sneg, delujući kao da mu nije baš jasno sve što mu se govori. Ali žena je isto tako bila sigurna da će ga dobar Bog izvesti na pravi put, kao što je bila sigurna i da je zastranjenje upisano na svakom životnom putu. Bilo je upisano i u njenom, i te kako.

6

Neki glas, bez zvuka, koji čujem samo ja, jači je od mog izmučenog tela i od mog jasnog preplašenog mozga. Razgovaram sam sa sobom kako bih se navikao na sebe, da me ne bi bilo toliko strah od mog sopstvenog straha i da bih bio siguran da nisam poludeo. Strah me je od njih, od mene samog, od Onoga koji se s nama poigrava. Okružuju me bića koja deluju kao plod bolesne mašte. Zašto ne nestanu? Zašto ih čujem? Zašto ne mogu svojim razumom shvatiti kako funkcioniše moj razum i odakle izvire ovaj strah? To je kao da me je zamenio stranac, koji zna više od mene i koji sa mnom radi šta god poželi. Zašto se boriš protiv mene? Već sam pobeđen, moć leži u tvojim ili Tvojim rukama. Unapred sam pobeđen. Kakvo zadovoljstvo imaš od toga što mi pokazuješ da si jači? To znam jednako dobro kao ti! Da, pobeedio si.